

# Útikalauz stopposoknak

*Sok évtizedes álmuk a számítástechnikai szakembereknek egy afféle gépi Babel-hal megalkotása.*

A Babel-halnak nevezett jószág Douglas Adams nálunk is népszerű könyvében, a Galaxis útikalauz stopposoknak című műben szerepel; „kicsi, sárga és piócaalkatú” halféle, amely „valószínűleg a legfurcsább lény a világegyetemben”. A Babel-hal ugyanis minden nyelvet megért és másokra for-

nél lényegesebb nagyobb nyelvterületeken sincs azonban hiány a mozgatórugókban. A gépi fordításnak komoly szerep juthat(na) a politikában és a gazdaságban egyaránt. Gondoljunk az Európai Unió soknyelvűségére vagy arra: milyen fontos, mondjuk, az amerikai kormány számára, hogy megértsék az arab vagy koreai, kínai szövegeket. És persze globalizált korunkban minél több nyelven lép ki egy vállalat a világba vagy a világhálóra, annál nagyobb esélye van új piacok meghódítására.

## Korlátbontogatók

A web nagyhatalmai nem titkolják: nagy perspektívát látnak a számítógépes nyelvészeten. A Microsoft Indiában az MSN Messenger-höz fejleszt valós idejű fordító megoldást: ennek segítségével két különböző nyelvű felhasználó is közvetlenül válthat üzenetet egymással. A soknyelvű, ugyanakkor az angolt lingua francaként őrző India kiváló tesztterepé egy ilyen rendszernek.

Öt-tíz éven belül nem lesz előttünk nyelvi korlát: minden ország minden információját elérjük – jelentette ki nemrég a fordítási technológiákról szólva egy nemzetközi tudományos tanácskozáson Alan Eustace, a Google tervezésért és kutatásért felelős szenior elnökhelyettese.

Egy ideje már tanúi lehetünk a Google nyelvi terjeszkedésének, amely messze nem csak a sokféle helyi kiadásban nyilvánul meg. Ha valaki a Google angol változatában keres, megfigyelhette: a nagyobb nyelveken – például franciául, spanyolul, németül – szóló tartalmak (találatok) mellett többnyire megjelenik egy link: Translate this page, azaz Fordítsd le ezt a lapot. Bár a sűgő szerint a nyelvek körét folyamatosan bővítik, a magyarra fordításra sajnos egyelőre nincs ajánlat. Jelenleg a következő nyelvek párokra találkoznak az ingyenes és nagyon hasznos szolgáltatással:

angol	↔	arab, francia, japán, kínai, koreai, német, olasz, portugál, spanyol
német	↔	francia

Más módon is fordíthatunk azonban a Google segítségével. Az angol nyelvű honlap (azaz az eredeti google.com) keresőablaka mellett jobb oldalon kis feliratot látunk: Language Tools, azaz nyelvi eszközök. Ide kattintva két ablak bukkan elénk. Az egyikbe szöveget (plain text) másolhatunk, a másikba egy web-



## Babel-hal Yahoo-módra

dít, segítségével a legkülönbözőbb bolygók lakói is megértik egymást.

Nálunk elsősorban a magyar nyelv kicsinysége motiválja a kutatókat: milyen jó lenne nyelvi elszigeteltségünket informatikai eszközökkel enyhíteni! A miénk-

címet írhatunk be. Ezek után az előbbinél egy kicsit bővebb (ámde a magyart persze nélkülöző) nyelvpárkészlethől választva megkapjuk a – sokszor meglepően magas használati értékű – fordítást. Ugyanez a szolgáltatás a böngészőnkbe beépülő Google Toolbarból (eszközlethől), illetve a Google Translate lapról is elérhető.

Megjegyezzük: nem is biztos, hogy választanunk kell a nyelvpárok közül. Ha angolra akarunk fordítani, a Google maga megpróbálja felismerni a forrásnyelvet, mégpedig elég nagy sikerrel.

Természetesen a Google nagy versenytársai is kínálnak ingyenes fordítást. Ilyen a Yahoo és az AltaVista Babel-hala (babelfish.yahoo.com, illetve babelfish.altavista.com). Érdekeség, hogy valójában mindegyik ugyanazt a fordítóprogramot, a Systrant használja, bár a lefedett nyelvek között olykor van különbség. A Yahoo szolgáltatását a felhasználó a saját site-jába is beépítheti, csupán a megadott kódrészletet kell bemásolnia a lapját leíró HTML-be.

A weben azonban található ingyenes magyarra fordító eszközt is, lelőhelye: [www.webforditas.hu](http://www.webforditas.hu).

## A doyen

Feltűnően hasonlít egymásra a Google, a Yahoo és az AltaVista fordítóoldala? Nem nehéz kinyomozni, hogy mindhárom rendszer a gépi fordítás doyen cégének számító Systran technológiájára épül. Az 1968-ban alapított cég olyan megrende-



### *Holt nyelvek: véges szókincs*

lőket mondhat magáénak, mint az amerikai védelmi minisztérium vagy az Európai Bizottság. Harminchat nyelvpár, húsz szakterület, Microsoft Internet Explorer és Office, valamint Adobe Acrobat kezelése, XML-támogatás – ennyit tud a körülbelül 1080 dolláros Professional Premium 5.0 program.

Magyarul azonban nem, annak ellenére, hogy egy 2001-es konferencián még angol–magyar és magyar–francia fordítás tervéről is szó esett.

Kimondottan weblap-fordításra szánták, s az Internet Explorerben működik a Systran Webtranslator – egy hűján 60 dollárért. Egy tízes zöldhasíval többet kell elővennünk, hogy zsebre telessük a gyártó nyelvtudását, pontosabban annak azt a részét, amely a Pocket PC platform-

ra tervezett Systran Mobile szoftverben testestül meg.

Nyelvek-szolgáltatást is rendelhetünk a cégtől. A Systranlinks elnevezésű rendszer ötlete egyszerű: amikor egy látogató a megrendelő site-ján új nyelvet választ, a kérést a Systran szervere szolgálja ki. Ettől fogva akárhová kattint a vendég, automatikusan a lefordított oldalt láthatja.

A Systranlinks több sávban, üzleti és teljesítménykonstrukcióban rendelhető meg. Ennek megfelelően éves díja 450 dollár és 24 ezer dollár között változik. Mint a cégnél mondják,

a szolgáltatásnak világszerte 400 ezernél több előfizetője van.

Persze a francia vállalat koránt sincs egyedül a piacon. Igaz, néha a látszat csal: az olyan, valódi konkurensek mellett, mint az orosz ProMT, számos webes szolgáltatás mások technológiáját alkalmazza, saját néven.

Ilyen például a weblapok gépi fordítását ajánló nevadai Worldlingo is. Angoloról tíz európai nyelvre dolgozó csomagjának havi előfizetési díja 135 dollár, motorja a Systrané.

Több tízezer dolláros szoftvereit többek között amerikai kormányzerveknek szállítja a Language Weaver. Nyelvi leltárába beletartozik a hindi és román is, ám úgy tűnik: a cég különösen fontos specialitása az arab. ■